

"חזבאללה נותן גז": המערכה של הארגון סביב "כריש"

יורם שוייצר, ענת שפירא, דודי סימן טוב | 31 באוקטובר, 2022 | גיליון 1655

בחודשים האחרונים ניהל חזבאללה מערכה תודעתית אינטנסיבית משולבת, בכלים קינטיים לצד דיפלומטיים, להשגת הסכם סימון הגבול הימי בין ישראל ללבנון, ובמרכזו אפשרות להפקת גז על ידי שתי המדינות, ולא רק על ידי ישראל. עם ההכרזה על הגעה להסכם הצהירו בכירי חזבאללה, בראשם נסראללה, כי השיגו ניצחון במערכה מול ישראל. קשה להכריע מי זכה בהישגים אסטרטגיים במערכה הנוכחית על הגבול הימי ושאיבת הגז, ובכלל זה גם במערכה התודעתית, הואיל וכל צד בטוח בהישגיו ומציג נימוקים שונים לכך. בה בעת, יש בישראל הרואים בתוצאת המשא ומתן הפסד. מאמר זה מסביר את ההיגיון שעמד בבסיס התנהלות חזבאללה ומאפייני המערכה התודעתית שניהל, כדי לאפשר התמודדות טובה יותר עם הארגון בעימותים צפויים עתידיים.

המערכה המשולבת - תודעתית, קינטית ודיפלומטית - שניהל חזבאללה החל מיוני 2022 סביב סימון הגבול הימי בין לבנון לישראל, כוונה לשני קהלי יעד עיקריים: הציבור הלבנוני והציבור הישראלי. ביחס לציבור הלבנוני, הקמפיין של חזבאללה נוהל על רקע משבר פוליטי וכלכלי חמור וביקורת ציבורית גוברת על הארגון כאחד האחראים לו. בציבור הלבנוני נשמעו טענות כי חזבאללה מעדיף את האינטרס האיראני על פני הלבנוני, מכתיב בפועל את מדיניות לבנון בנושאים מדיניים וביטחוניים, וגברה הביקורת על החזקתו בכוח צבאי משלו. נוכח הביקורת נדרש חזבאללה להצדיק את המשך ההחזקה בארסנל הנשק, לבסס את השפעתו הפוליטית מול יריביו ולתקף את קביעתו כי הוא 'מגן לבנון'.

מול ישראל ביקש חזבאללה להעצים את ממד ההרתעה, תוך הצהרה כי אינו חושש מעימות עימה וכי במידת הצורך הוא מוכן לנקוט נגדה פעולות צבאיות. במסגרת זו ניהל הארגון מערכה שהמרכיב התודעתי היה הדומיננטי בה כדי ליצור בישראל תחושת דחיפות ואיום אקוטי, זאת על ידי הדגשת יכולתו לפגוע ביעדים אסטרטגים בכל מקום בישראל ובכלל זה בשדה "כריש" ומעבר לו.

המערכה נוהלה בעיקר באמצעות נאומים וראיונות של נסראללה ובכירי הארגון לכלי תקשורת אוהדים בלבנון וברשתות החברתיות. בהתבטאויות אלו הודגש הממד האסטרטגי של סוגיית הגז וחשיבותו לפתרון בעיותיה הכלכליות של לבנון, והובלט הרעיון שרק חזבאללה, בכוח נשק 'ההתנגדות' שבידיו, יכול להגן על האינטרסים של המדינה ולגרום לישראל להשיב ללבנון את זכויותיה בים התיכון. בין היתר, פרסם הארגון סרטונים וקריקטורות המעידים על חרדת ישראל

מפני יכולתו לפגוע בכל מקום בתחומה, ובכלל זה באסדת "כריש". כן נערכו סיורים של בכירי חזבאללה לאורך הגבול עם ישראל.

במסגרת המערכה שילב חזבאללה כלים קינטיים: בשתי הזדמנויות שוגרו כטב"מים בלתי חמושים לעבר אסדת "כריש" (יוני-יולי 2022). השיגור העיד על יכולת צבאית של חזבאללה והבהיר כי ארסנל הנשק המדויק שהוא מחזיק בו יכול לפגוע בישראל אם תמשיך להתעלם מהאינטרסים הלבנונים בים ובכלל. לצד האיומים המילוליים הנחרצים נועדו הכטב"מים להמחיש שחזבאללה מוכן להסלמה. בנוסף שוגר משט סמלי מחופי טריפולי לעבר המים הטריטוריאליים של ישראל, כקריאת תגר בתווך הימי, לצד תגבור כוחות של חזבאללה לאורך הגבול והצבת עמדות תצפית נוספות, התגרויות כלפי חיילי צה"ל סמוך לגדר ומחאה סמלית של פוליטיקאים לבנונים שסיירו לאורך הגדר וזרקו בהפגנות אבנים לעבר שטח ישראל. כן העביר חזבאללה מסרים מאיימים גם בערוצים דיפלומטיים.

מספר תנאי רקע השפיעו על ניהולו של המשבר במשא ומתן על ידי ישראל וחזבאללה ותרמו ללחץ שדרבן את ישראל ולבנון להגיע להסכם ביניהן על מנת לשרת אינטרסים שלהן לצמצם סיכון להתדרדרות לעימות. בשני הצדדים, ישראל ולבנון, תקתק השעון הפוליטי – בישראל הבחירות לכנסת, ובלבנון סיום כהונת הנשיא. זאת ועוד, המועד שנקבע בישראל לתחילת הקידוח בשדה "כריש" דרבן את חזבאללה לאיים כי ישבש את התוכנית. עבור הצד הישראלי נודעה חשיבות ניכרת ללחץ שהפעיל הממשל האמריקאי להגיע להסכם, על רקע משבר האנרגיה העולמי והבנה כי הסכם כזה עתיד לשלב את לבנון בהפקת הגז, יעניק לאזור יציבות אסטרטגית ואופק כלכלי ללבנון, ויקשה על חזבאללה לנקוט צעדים צבאיים נגד הפקת הגז הישראלי לנוכח המחיר שלבנון והארגון יישלמו בגינם.

חזבאללה ניהל את המערכה שלו תוך הליכה על הסף. מכיוון שנשראל העריך כי ישראל אינה מעוניינת בהסלמה אלא בהסכם, הוא הצהיר שהינו מוכן להסתכן בעימות צבאי. וכך, הארגון ירה כטב"מים בלתי חמושים, הסלים את הרטוריקה המילולית, הציג אולטימטום ואיים כי יסלים את פעילותו הקינטית, על אף שנמנע ממימוש האיום. ולצד איומיו, נסראללה חזר והדגיש את העדפתו לפתרון בדרכי משא ומתן על פני מלחמה והקפיד לציין כי יכבד הסכם עתידי שיוחלט על ידי ממשלת לבנון, וכך גידר את סיכוניו ואפשר לעצמו לקחת את הקרדיט על ההסכם לכשיושג.

בראיית חזבאללה, "מה שקרה הוא ניצחון באיומי מלחמה ולא במלחמה". האסטרטגיה שלו נוהלה כקרב תודעתי מגובה באיומים ובמהלכים קינטיים והיא באה לידי ביטוי מובהק גם בנאומיו של נסראללה ב-27 וב-29 באוקטובר. לדבריו, הניצחון הגדול הוא של "המדינה, העם וההתנגדות". המערכה שניהל ארגונו נועדה להגנה על הזכויות של לבנון, בגיבוי האיום בשימוש בנשק ההתנגדות ולהרתעת ישראל מהפעלת כוחה נגד לבנון, והסתיימה בהסכם בלי שלבנון התחייבה לנורמליזציה עם ישראל.

עיקר ההצלחה של חזבאללה הוא דווקא מול דעת הקהל הלבנונית, שכן חזבאללה חיזק את טענתו כי הוא פטריוט לבנוני המגן על לבנון באמצעות כוחו הצבאי ומסייע להשגת האינטרסים הלבנונים, לצד נקיטת גישה אחראית. על כן אף זכה לשבח מצד הנשיא עוון על תרומתו להצלחת המשא ומתן. במקביל, הארגון הצליח, בראייתו, לשמור על משוואת ההרתעה מול ישראל - גם בתווך הימי - ואף לחזקה.

בראיית ישראל, לעומת זאת, ההרתעה ההדדית נשמרה, איומי חזבאללה לא מומשו, לא התחולל עימות צבאי ולא נגרמו אבדן חיי אדם או נזק בתשתית. הרווח הכלכלי העתידי, ירידת הסיכון להסלמה והפוטנציאל לסביבה ביטחונית שקטה סביב הפקת הגז וכן זריעת הזרעים להבנות מדיניות-ביטחונית מול לבנון בעתיד, התקבלו לרוב בישראל בחיוב.

עם זאת, הפעילות הישראלית הגלויה בתחום התודעה נתפסה כמצומצמת ולא ניצלה, כך נדמה, פוטנציאל להשחיר את דמותו של חזבאללה בלבנון ומחוצה לה על ידי הדגשת היותו גורם מחרחר מלחמה העלול להמיט אסון על לבנון הקורסת. בנוסף ניתן היה להבליט את היות חזבאללה גורם שלילי המונע אפשרות להשגת סיוע כלכלי בינלאומי ללבנון. ישראל הסתפקה באזהרות לחיזבאללה ששיגרו שר הביטחון בני גנץ ואלוף פיקוד הצפון הפורש, אמיר ברעם, לבל ינסה את ישראל ויחולל מלחמה, ובסיוור מוטס מתוקשר של ראש הממשלה יאיר לפיד מעל האסדה בשדה "כריש".

יתכן שהתגובה הישראלית המדודה בטון ובמינון לאיומי חיזבאללה הייתה חלק מאסטרטגיה תקשורתית מכוונת, שנועדה לחזק את האפשרות להגיע להסכם ולהישג כלכלי-אסטרטגי בראייתו של ישראל - גם במחיר של הצגת ההסכם על ידי חזבאללה כהישג שלו. אומנם, גישה זו הותירה לחזבאללה את מראית העין של הצלחת המערכה התודעתית, שיצרה בקרב גורמים רבים בלבנון, תומכיו ב'ציר ההתנגדות' האזורי ואף בישראל, תחושה כי הארגון יצא מהמשבר כשידו על העליונה.

ואכן, יש גם בישראל גורמים פוליטיים ואחרים המקבלים את זווית הראייה שמציג חיזבאללה וגורסים כי מבחינת הארגון, 'כפיית' ההסכם על ישראל היא הישג. על פי המבקרים, יתכן שישראל זכתה בנקודות חשובות במערכה הנוכחית מול חיזבאללה וכן בהקשר האזורי הרחב, אולם היא עלולה לשלם על כך מחיר בטווח הארוך שכן הארגון עלול להסיק כי האיומים על ישראל הם שדחפו את ישראל להסכם, ולפיכך לחצים ואיומים עשויים להשפיע על ישראל גם בעתיד. לפי גישה זו, ישראל נוטלת סיכון משום שבעקבות תחושה הניצחון שלו עלול חזבאללה לפתח תודעה כוזבת של עוצמה עודפת לנוכח מה שהוא מפרש כחולשה ישראלית - מה שיעודדו לשנות ולהסלים את התגרויותיו בישראל, ולגלוש במדרון חלקלק שבסופו עימות אלים.

עם שוך המשבר הנוכחי, האתגר שבפני ישראל הוא כיצד למנוע מחזבאללה לפרש את מה שהוא תופס ומציג כהצלחת המערכה שניהל כנובעת מרפיונה של ישראל, אשר הכתיב לה מדיניות מאופקת ומדודה מול איומיו. לשם בהירות אסטרטגית על ישראל להנחיל לנשראללה את התובנה כי היא העדיפה הצלחה מדינית כלכלית וביטחונית על פני תגובה צבאית - גם

במחיר טקטי המעניק לו הישג תודעתי חלקי. לצד זאת, האתגר הצפוי לישראל, יתכן כבר בעתיד הקרוב, יהיה להבטיח כי נשמר רכיב ההרתעה מול הארגון, לנוכח התגרויות וחיכוכים צפויים עמו סביב סוגיות בגבול שנותרו במחלוקת.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט